

This article is a Kalaallisut (West Greenlandic) translation summarizing a longer English article originally published in the *History Education Research Journal*, University College London Press, 2023: <https://doi.org/10.14324/HERJ.20.1.04>

Research Perspective

Issittumi paasinnittaatsinik misissuineq: Oqaluttuarisaaneq pillugu ilinniartitsineq aqqutigalugu nunasiaataanerup oqaluttuarisaanerani pullaviit apeqquserlugit

Unthinking Historical Thinking: Lessons from the Arctic

Silke Reeploeg

University of Greenland

Translated by Tukummeq Maliina Møller-Steffens

Proofread by Sussi Jensen, Ilisimatusarfik

Eqikkaaneq: Ilisimatusartut ilinniartitsisullu nunaqavissut avataaneersullu ilarpassuisa nunat killiit avataanniittut ilisimasaat oqaluttuarisaanerallu pingaarnertut ilisimatusarfigineqartunut ilinniagarineqartunullu naleqqiullugit sammineqannginnerusarlutillu atorumaneqannginnerusarnerat qangalili isornartorsiortarsimavaat. Oqaluttuarisaaneq pillugu ilinniartitsinerup ajornartorsiummut tamatumunnga qanoq aaqqiissutaaqataasinnaanera misissuiviginiarlugu allaaserisami matumani ilisimatusartut Issittumi naqavissuusut aallaavigineqarput. Qanga pisimasut pillugit qanoq ilisimasaqartoqartigineranut nunasiaataanerup sunniutaanik ilisimatuutut siornatigut misissorneqarsimasunik atorluaanikkut allaaserisami matumani siunnersuutigineqarpoq UNESCO-p Piujuartitsilluni Ineriartortitsineq pillugu Ilinniartitsinermut (ESD) tunngavissiaa nutaaq 2021-mi maajimi saqqummiunneqartoq aallaavigineqassasoq. Allaaserisaq naggaserlugu nunap inuui sammisatut ilisimatusarfiginagit nunap inuuisa ilisimatusarfigisaannit ilinniarfiginninnissap pingaaruteqassusia erseqqissarneqarpoq. Ilisimatusartullu nunaqavissut ilisimasaniq assigiinngitsunik aallerfigisinnaasanut naapertuilluartumik naligiissumillu pullaveqarnissatsinnut taakkuninngalu atorluaanissatsinnut iluaqutigisinnaasatsinnik pingaarutilinnik periusissiorsimanagerat erseqqissarneqarpoq.

English abstract on page 2

Abstract: Many Indigenous and non-Indigenous scholars and educators have long criticized how non-Western knowledge and histories are actively discriminated against in mainstream research and education. This article foregrounds Indigenous scholarship from the Arctic region to explore how history education can contribute to addressing this issue. By drawing on previous research on the colonial impact on knowledge about the past, the article proposes a shift in perspective in light of the new UNESCO Education for Sustainable Development (ESD) framework introduced in May 2021. The article concludes by pointing out the value of learning *from* Indigenous scholarship rather than only studying it as a separate subject. This is because Indigenous scholars have created important approaches that can help us achieve fair and equitable access to, and benefit from, different knowledge resources and systems.

Aallarniut

Issittumi oqaluttuarisaaneq pillugu nunasiaataanerup ilisimasanut sunniutai pillugit ukiuni kingulliunerusuni ilisimatusarnerit tunngavigalugit allaaserisami matumani oqaluttuarisaanermik paasinnittaatsit assigiinngitsut pullaviginissaannut paasinissaannullu atatillugu oqaluttuarisaaneq pillugu ilinniartitsinermi periarfissaalertartut aporfusartullu misissuivigineqarput (Petersen, 1978; Reeploeg, 2021; Segato, 2022). Oqaluttuarisaaneq pillugu ilinniartitsinermi nunap inuuisa ilisimasaannik soqutaanngitsutut imaannaanngippallaartutullu isiginnilluni itigartitsisarnikkut nunasiaatit aaqqissuussaaneq aalajangiusimaneqartarpoq (Guha & Spivak, 1988). Oqaluttuarisaaneq pillugu ilinniartitsisoqartarpoq ilinniarfinniinnaanngitsoq — aammali katersugaasivinni, allagaateqarfinni, atuagaateqarfinni oqallinnernilu tamanut ammasuni inuit peqatigiillutik qanga pisimasut pillugit eqqaamasalikkersaarlutillu ilinniarfigisartagaanni (Ricoeur, 2010). Sumiiffiit assigiinngitsut taakku oqaluttuarisaanerup ilaanik assigiinngitsunik ingerlatitseqqiiffiusarput (historical narrative). Aamma inuit qanga pisimasut pillugit eqqaamasaannik paasinnittaasiannillu, oqaluttuarisaanermik paasinnittaatsimik taaneqartartumik (memory culture), ilusiliiffiusarput. Oqaluttuarisaanermik paasinnittaatsit taakkua iluanniittarput ilisimasat ataqatigiissut atugaanerusut nunanit killernit aallaaveqartut. Ilisimasat ataqatigiissut taakku ilisimasanit nunanit killernit aallaaveqanngitsuninngarnit saqquminerugajupput akuerineqarnerugajuttarlutillu. Assersuutigalugu nunani killerni naalagaaffiit alliertortillutik ilisimasaminnik siaruarteripput, aammali ilisimasanik nunanit killernit aallaaveqanngitsunik nungusaallutillu

suusupaginnipput, ilaatigut allakkanik ikuaallaallutik nunaqavissullu ilitsoqqussaralugit oqaasiinik atuiunnaarsitsillutik (Burke, 2010, n.p.). Nunap inuui *pillugit* ilinniarnissaq pinnagu nunalli inuuisa *ilisimasaannik* ilinniartfiginninnissaq historikerit ilinniartitsisullu pikkoriffigisariaqarluinnagaattut allaaserisami matumani innersuussutigineqarpoq. Taamaalilluni ileqqutoqqat qimakkiartuaarneqarsinnaapput oqaluttuarisaanerlu pillugu ilinniartitseriaatsinik ilinniariaatsinillu naleqqunnerusunik pilersitsisoqarluni.

Tunngavigisaq

UNESCO-p qanittukkut nalunaarusiaani allanngoriartortitsisumik sulisaaseqarnikkut siunissamik pitsaanagerusumik ilusiliumalluni oqaluttuarisaanerup oqaluttuarisaanerlu pillugu ilinniartitsinerup pingaaruteqassusiat erseqqissarneqarpoq. Sulisaatsimut tamatumunnga ilaapput qanga ullumikkullu naapertuilluanngitsuliornerit misissuivigiumallugit iliuuseqarfigiumallugillu isummersoqatigiissitsinerit, isummanik paarlaateqatigiinnerit atassuteqatigiissitsinerillu:

[oqaluttuarisaaneq] pilersitsiffusinnaavoq siunissap iluarsiarorfissatut takorloorneratigut, qanga ullumikkullu naapertuilluanngitsuliornerit pilersitseqqiffissatut pinnagu. Oqaluttuarisaanermik suliaqariaatsit taakku isummersoqatigiiffiullutillu paarlaateqatigiiffiupput; periaatsit taakku ilinniartitaaneq aqputigalugu pilersinneqarput taamaalillutillu periaatsinut ilinniartitaanerup iluarsiarornissamut piunasaqaataaffigisaanut tikkuussillutik. (Sriprakash et al., 2020, p. 6)

Tamatuminnga nalunaarusioqataasut ilinniartitaanermik allannginnermut aallarnisaatissatut kajumissaarutigaat, sulisaatsinik ullumikkut atuuttunik apeqqusiilluni misissuisarnissamik siuarsaallutik. Ilinniartitsisut assigiinngitsunik pullaveqarnissamik pingaartitsinissaq, isiginnittaatsinik assigiinngitsunik naleqqiussinissaq paarlaateqatigiinnissamillu siuarsaanissaq eqqarsaatiginerusariaqarpaat. Nalunaarusiami siunnersuutigineqarpoq ilisimasat ataqatigiissut nunanit killerneersut tunngavii apeqquserneqassasut aqqiussuussallu ajoqutaasut atorunnaarsinneqassasut. Taamatut suleriaaseqartitsiumanermi suliaqartut tamarmik immikkut nunasiaataanerup nunasiaataajunnaarsaanerullu nalaanni inissisimaffimminnik eqqarsaatiginninnissaat pisariaqarpoq (McKenna et al., 2021, p. 5).

Ilisimatusartut ilinniartitsisullu nunaqavissut avataaneersullu ilarpassuisa nunat killiit avataanniittut ilisimasaat oqaluttuarisaanerallu pingaarnertut ilisimatusarfigineqartunut ilinniagarineqartunullu naleqqiullugit sammineqannginnerusarlutillu atorumaneqannginnerusarnerat qangalili isornartorsiorarsimavaat (Berthelsen, 2020; Burke, 2002, 2010; Cutrara, 2018;

Rasmussen, 2002). Ilisimaneqartunik paasinnittaatsitsinnik allannguisoqarnissaa oqaluttuarisaaneq pillugu ilinniartitsinermik ilisimatusartunit qanittukkut kajumissaarutigineqarsimavoq. Taakkua aperipput oqaluttuarisaaneq pillugu ilisimasat suut kulturit assigiinngitsut akornanni paaseqatigiinnissamik siuarsaanermi pingaarutilittut isigineqarnersut (Chapman, 2021). Taama aperipput oqaluttuarisaaneq pillugu ilinniartitsinerit qanga pisimasut, inuit sumiiffiillu pillugit paasissutissiinerinnaanatik aammali isummanik pigiliutiinnakkanik pullavinnillu illuinnaasiorpalaartunik ersersitsiviusarmata (Kuokkanen, 2008).

Oqaluttuarisaanerli pillugu ilinniartitsinermi siunertaavoq naliliisinnaanermik, paasisanik ingerlatitseqqiisinaanermik, piffissap ingerlanerani allanngujitsuusunik allanngornernillu paasinnissinaanermik, pissutaasunik sunniutinillu misissueqqissaarsinaanermik assigiinngitsunillu isiginnittaaseqartoqarneranik qujamasuutiginnissinaanermik ilinniartitsinissaq. Oqaluttuarisaanerilli ilaannut atatillugu allanik ilisimasaqarnermik akaarinninngitsoqarsinnaavoq, nunarsuaq tamaat aallaavigalugu kikkunnillu tamanik peqataatitsilluni “oqaluttuarisaanerli ilinniartitsinermik ilisimasaqarnermik ilinniariaaserisinnaasavullu pillugit oqallittoqarsinnaagaluartoq” (Cutrara, 2018, p. 256).

Oqaluttuarisaaneq pillugu ilinniartitsinermik immikkut ilisimasalik Samantha Cutrara (2018) maluginiaavoq ileqqunik malinneqqissaarluni eqartumik periaaseqarnikkut oqaluttuarisaaneq pillugu ilinniartitsinermi politikkimut tunngasut avaqqunniarneqartartut. Taanna isumaqarpoq tamanna pissutigalugu oqaluttuarisaanerli atatillugu Europamiut eqqoqqissaanngitsumik ingerlatitseqqiinerinik akerliliinissamik kajumissaarutit malillugit iliornissaq inuiaqatigiillu nunaqavissuusut namminneq oqaluttuassaminnik ingerlatitseqqiinerinik akerliliinissamik kajumissaarutit malillugit UNESCO-mit qanittukkut nalunaarusiarineqartumi tamanna isumaqataaffigineqarpoq sionatigullu imaannaanngitsorsiuutigisimasat— ilinniartit aqqissuussanik saqquminerusunik nalimmassaanatik apeqqusiisinaanassutsimik ilinniartit aqqissuussanik aalajangiusimannikkut— ilinniutiginissaata pingaaruteqassusia erseqqissarneqarluni (Sriprakash et al., 2020, p. 3). Assersuutigalugu nunap inuusa oqaluttuarisaaneranni erseqqippoo taakku politikikkut nunasiataanikkulluunniit sunniivigineqarsimasut aammali isummanut aqqissuussanullu naalagarsiortitsinissamik siunertaqarfusunut taakkununga akiuuttoqarsimasooq (Fjellheim, 2020; Tester & Irniq, 2008).

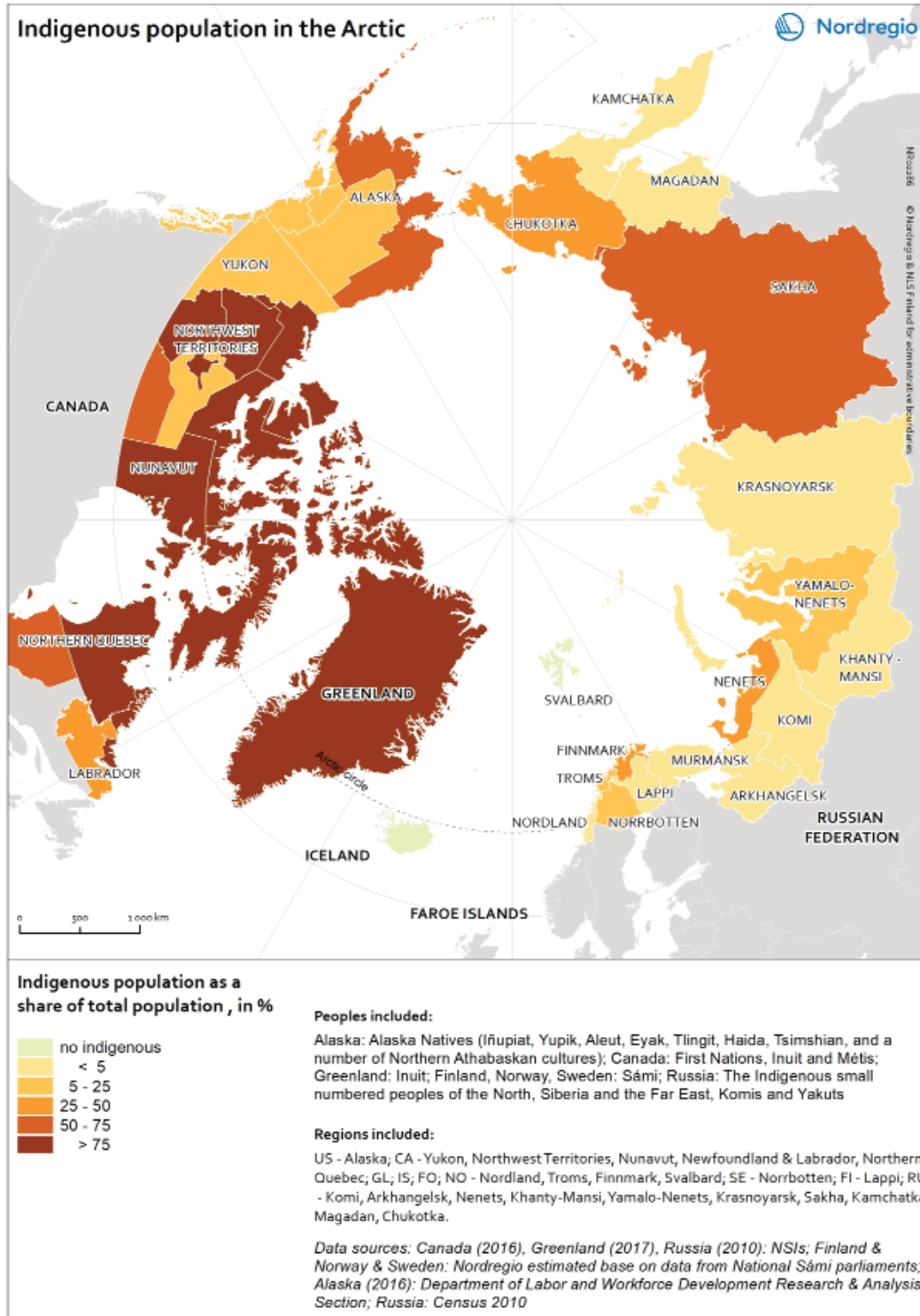
Oqaluttuarisaaneq pillugu ilinniartitsineq paasisimasaqanngissuserlu

Oqaluttuarisaaneq pillugu ilinniartitsineq ileqquliutiinnakkatut ilisimasanut ilisimasanillu misissuinermit tunngassutilittut allaatigineqarsinnaavoq (Cambridge Dictionary, 2022). Oqaluttuarisaaneq pillugu ilinniartitsinermit ilisimatusarnermilu ilinniarfiit pullavinnik misigisalikkersaarutinillu assigiinngitsunik ajornaallisaasarpur kimikillisaasarlutillusoq, taakku tunngavissatut pisariitsunngortillugit. Taamatut ajornaallisaaneq nuna tamakkerlugu ilinniarfinni assigiinngitsuni ilinniartitsinermuttaaq ajornaallisaataasarpur (Lennert & Brincker, 2019). Pingaaruteqarluinnarpoq ileqqut taamatut tunngavissiinermit kinguneqartitsisartut qanga pisimasut pillugit eqqarsartaatsivut ilanngullugit apeqquserlugit misissuiviginissaat. Tamanna oqaluttuarisaanermut tunngatillugu piginnaasaqarluarnerulernissamut oqaluttuarisaanerlu pillugu illuinnarsiunnginnerusumik assigiinngisitaarnerusumillu paasinnittaaseqarnissamik siuarsaanissamut iluaqutaasinnaavoq.

Inuiaqatigiit nunasiaataasimasut aqqissuussani inuiaqatigiinnilu aqqissuussani atassuteqarfinnilu pissaanerup naligiinngitsumik agguataarneqarfiini inuusut ajornartorsiutigisartagaat ilisimatusartunit ilinniartitsisunillu qangalili ilisimaarineqarput (Petersen, 1978). Takussutissiami 1-imi takutinneqarpoq Issittumi innuttaasut nunaqavissortaasa agguataarneqarnerat, innuttaaqatigiit assigiinngisitaartut Issittumilu tamarmi taakkua kulturikkut, oqaluttuarisaanikkut naalakkersuinikkullu asseqanngitsumik imminnut atassuteqarnerat erseqqissarneqarluni.

Pissutsini taama ittuni oqaluttuarisaanermi oqaluttuarisaanerlu pillugu ilinniartitsinermit pigiliutiinnakkanik eqqarsartaaseqartoqaannangilaq aammali eqqarsartaatsit taakku atuupput aqqissuussat atassuteqarfillu taakkuninnga pilersitsisartut aallaaviummata. Ilisimatusartoq Ilisimatusarfimmilu rektoriusimasoq kalaaleq Robert Petersen (1978, n.p.) “isummat politikkillu nunasiaataanermi aallaaveqartut Kalaallit Nunaanni sulit atuuttut” pilersinneqarnerannik ingerlateqqinneqarnerannillu nalunaarsuisimavoq:

Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaanera, historikerinit danskinit allanneqartoq, uanga inuiaqatima oqaluttuarisaanerattut taaneqarsinnaanngilaq, tassaavorli oqaluttuarisaaneq Europami allagaateqarfinneersoq nunasiaatillit atorfilittaannit allataasoq. Taakkua malittarisassiat aalajangersimasut nunasiaatillit pisortaqarfinut pingaaruteqartut malillugit allattuipput, taamaattumillu Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaanera danskit allagaateqarfinit kinaassusersiunngitsumik allanneqarsinnaanngilaq. (Petersen, 1978)

Takussutissiaq/Figure I. Indigenous population in the Arctic in 2019. First Nations Peoples in northern Canada region depicted include Gwich'in, Hän, Kaska Dena, Tagish, Northern and Southern Tutchone, Tlingit, Cree, Dene, Inuvialuit, and Innu. (Source: Map Designer/Cartographer Shinan Wang. Nordregio. (2019). *Indigenous population in the Arctic*. <https://www.nordregio.org/maps/indigenous-population-in-the-arctic/>)

Ilisimatusartup Aviaja Egede Lyngep tamanna eqqarsartaatsikkut nunasiaatiginnertut, historikerit oqaluttuarisaanerlu pillugu ilinniartitsinerup isiginnittaatsimik equngasumik ilusileeqataasimanerattut, nassuiarppaa. Lynge assersuutigalugu nassuiaavoq kalaallit nunasiaataanertik immikkorluinnaq ittuuneranik, inussiaataaffiunngitsuuneranik nakuuserfiunngitsuuneranillu ilinniartinneqarsimasut. Pullavik tamanna, danskit oqaluttuarisaanermik atuakkiaat ilinniartitsisuilu aqqutigalugit ilinniartitsissutigineqartartoq, kalaallit oqaluttuarisaanerannik kulturiannillu nutaanerusumik kukkusumik ingerlatitseqqiinerinnaanani aammali allamik kulturilinnit naleqannginnerusutut misigilersitseqataasarpoq (Egede Lynge, 2006; Egede Lynge, 2011). Ilisimatusartut kalaallit allat tamatumunnga tunngatillugu oqaluttuarisaaneq pillugu ilinniartitsinerup pingaaruteqassusiannik uparuaapput nunasiaataanerup ilisimasanut ataqatigiissunut pioreersunut sunniutaanik apeqquusiisnaallunilu allannguisinnaammat. Taakku imminut naapertuutinngitsunik, paasissutissanik amigaataasunik aammali nunasiaataanerup issittormiut oqaluttuarisaanerannut sunniutaanik sulit atuuttunik uparuaanissamat periarfissanik maluginiaaqqusipput (Berthelsen, 2020; Bianco, 2019; Kleist, 2021; Kleist et al., 2023; Vold, 2021a, 2021b).

Kalaallinik pissutsinut nutaanerusunut naleqqussaanerup tungaatigut ilinniartitaaneq pingaaruteqarlualereerpoq, aammali nunani killerni naleqartitanit kalaallit pisortatigut ingerlatsiviini naalakkersuisoqarfinilu epistemologiinit (ilisimasunik taakkualu ilmuussusiannik teoriinit) sunnersimaneqarluarpoq (Berthelsen, 2020). Taamaattumik nunani allani eqqarsartaatsinit sunnertilluinnarnaveersaarumalluni ilisimasaqaleriaatsit assigiinngitsut ulluinnarni sulianut qanoq ilaanerannik isumaliutiginninnissaq aaqqiissuusseqqinnissarlu pingaaruteqarpoq (Tester & Irniq, 2008). Nuummi ilinniarnertuunngorniarfimmi qanittukkut misissuinermi ilinniartitsisut danskiusut ilinniartullu kalaaliusut kulturikkut assigiinngissutaat misissuivigineqarput paasineqarlunilu Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanerup aaqqiissuusaanera kalaallit kulturiannut ullumikkut naleqqutinngitsoq (Reimer Olsen, 2021). Misissuinermi erseqqissarneqarpoq assigiinngitsunik ilisimasaqarnerup attaveqatigeeriaaseqarnerullu kinguneranik attaveqatigiinnerluttoqartartoq tamannalu kulturit marluk taakkua paaseqatigiinnginnerannik kinguneqartarluni (Reimer Olsen, 2021).

Assersuutigalugu Naalakkersuisut meeqqat atuarfinik aaqqiissuusseqqiissutaanni “Atuarfitsialak”-mi siunertarineqarpoq kalaallit kinaassusiannik nakussatsitsinissaq. Kalaallili Nunaata inuuisa ilisimasaannik, piginnaasaannik, naleqartitaannik isiginnittaasiannillu tamakkiisumik atuinissaq imaannaasimanngilaq naalakkersuisoqarfinni malittarisassiornissaq ilinniartitsinermi atuutilersitsinissaminngarnit aaqqiissuusseqqinnermi

pingaarnerutinneqarmat (Lennert & Brincker, 2019). Innuttaaqatigiinni aningaasatigullu siumukarumalluni danskit oqaasiinik atuinissaq pingaaruteqartuarmat silarsuarmut isiginnittaatsinik assigiinngitsunik atuutilersitsiniarnermi akimmiffeqartuarnera erseqqippoq (Lennert Jensen et al., 2022). Kalaallit, ingammik qanga pisimasut pillugit, ilisimasaannik ilinniartit qanoq ingerlatitseqqiisoqartarsinnaanersoq ilisimatusaatigalugu misissuivigineqarnerusariaqarpoq, taakkua ilisimasaannik naliliinermi nalileeriaatsinik avataaneersunik imaannaanngitsunik atuinani (Egede Lynge, 2011; Olsen & Tharp, 2013; Wyatt & Lyberth, 2011).

Kattukkiartorneq, iluarsartuussineq, allaqqiineq aallaqqaataaneerinerlu ilisimatusartut nunaqavissut oqaluttuarisaanermut tunngatillugu piginnaasaqarlualernissaanni namminnerlu aalajangiisinnaatitaaneranni pingaaruteqarlunnarput. Oqaluttuarisaanerli pillugu ilinniartitsinermi nunallu inuusa ilisimasaasa assigiinngiiaartut ataqatigiinneranni imaannaanngitsoqarlunilu tamaviaarnartortaqarpoq, ingammik imminut isumaliutiginnissamat tunngatillugu. Matuma akuersaarnissaa pingaaruteqarlunnarpoq: nammineq pigiliutiinnakkanik isumaqarneq miserrattigigaanni tamanna nammineq kulturerisaaq kisiat aallaavigalugu naliliisarunilu paasinnittaaseqalernermik (etnocentrisme) kinguneqarsinnaavoq (Petersen, 1978). Naqisimannineq assigiinngisitsinerlu nunasiaataanermi ilisimasanut inuunermullu ilaajuartarput oqaluttuarisaanerlu pillugu eqqarsartaatsimuttaaq sunniuteqartarlutik. Ilisimasat nunanit killernit aallaavillit nunaqavissunillu aallaaveqartut imaaliiallaannaq kattutitineqarsinnaanngillat nunasiaataanermi tunngavissat nunap inuusa ilisimasaannik ataqatigiissunik atorunnaarsitsissutaanerit akuersaanngikkaanni (Cutrara, 2018). Oqaluttuarisaaneq pillugu ilisimatusarnermi periaatsinik peqataatitsiviusunik naligiissunillu pilersitserusukkaanni sunneeqatigiinnerit taakku pillugit unneqqarissuunissaq pingaaruteqarpoq. Nunap inuusa matumani pullaviannik paasinnikkumagaanni akuersaarneqartariaqarpoq ilisimasannik nunap inuinit aallaaveqartunik nassuiaariaaseq illuinnaasiortuusooq. Tamanna nunasiaateqarnermi eqqarsartaatsimik pilersitsiniarneruvoq nunap inuusa ilisimasaat nunat killiit tunngavissiaannut tulluarsarniarneqarlutik. Tamanna nunap inuusa ilisimasaannik ataqatigiissunik assigiinngisitaartunik kimikillisaataallunilu sumiginnaaneruvoq (Steeves, 2021).

Oqaluttuarisaaneq pillugu ilinniartitsinermik immikkut ilisimasallip Samantha Cutrarap (2018) ullumikkut periaaserineqartut nunaqavissuunngitsunik nunallu inuiniik ilinniartitsinermut taakkualu ilinniarnernannut ajoqutaanerarpai. Nunap inuusa atugarisimasaat misigisimasaallu nunani killerni eqqarsartaatsinit allaanerulluinnartuusut kukkusumik saqqummiunneqaannaratik aamma oqaluttuarisaaneq pillugu

ilinniartitsissutigineqartunit peerluinnarniarsarineqarput. Paarlattuanilli ilisimatusartut nunanit avannarlerneersut tamatigoornerusumik periaaseqartarsimapput. Taakkua miserratinginngilaat ilisimasat nunat killiit nunaqavissullu ilisimasaasa assigiinngissutaat tassaasut akerleriissutit avaqqunneqarsinnaanngitsut, ilisimasaqarfittut assigiinngitsutut marluttut kattutitinneqarsinnaanngitsutut isiginagit (Nordgren, 2019).

Oqaluttuarisaaneq nunallu inuiisa ilisimasaat

Issittumi nunap inuiisa ilisimasaannik nalunaarsueqqissaarluni qanittukkut misissuinnermit erserpoq nunat Issittumiittut inuiisa ilisimasaannik paasinnittaatsit assigiinngitsuusut. Assigiinngissutit taakku piffissamit, sumiiffinnit, nunap inuiisa iliuusiinit aamma nunasiaatinngornermi politikikkikullu aningaasaqarnermi allanngoriartornernit sunnigaapput (Egede Dahl & Tejsner, 2021). Pingaaruteqarpoq akuerissallugu pissaaneqarnikkut imaannaanngitsumik naligiinngitsoqaraluartoq nunap inuii nunasiaatilinnut akerliuernerminni iliuuseqarsimasut (Subramaniam et al., 2016). Taamaattumik ilisimatusartut nunaqavissut pissutsini aalajangersimasuinnarni aalajangertarput ilisimasatik nunani killerni periaatsinut naleqqussarniarlugit. Taama aalajangertarput ilisimasaqariaatsimikkut nunasiaataaleqqinnissartillusoq pinngitsoortinniarlugu. Tabelimi 1-imi takuneqarsinnaavoq nunani killerni periaatsit nunallu inuiisa ilisimasaasa sumiiffiit ilaanni assigiissuteqarsinnaasartut.

Tabeli 1. Our Knowledge and Western Knowledge (McKenna, 2021, p. 5)

Our Knowledge	Western Knowledge
Ways of valuing	Axiology
Ways of knowing	Epistemology
Ways of doing	Methodology
Ways of being	Ontology

Ilisimasanic paasinnittaatsivut assigiinngisitaartunik ilisimasaqarnissamut killilersinnaavaatigut ammaavigisinnaallutaluunniit. Oqaluttuarisaanermik misissueqqissaartarneq (historical thinking) nunani killerni inuiaqatigiinnik nutaalianik, silarsuarmut isiginnittaatsimit 1500-kkunni ineriartortortinneqartumit aallaavilinnik, tunngaveqarpoq. Silarsuarmut isiginnittaaseq tamanna eqqarsartaatsinit assigiinngitsorpassuarnit, nunaqavissut ilisimasaat uppernarsaatillu immikkuualuttortallit – ilaatigut oqaluttuatigut kingornussarsiat – aqutigalugit qanga pisimasunik aalajangersaaviusunit aallaqqaammut aallaaveqarpoq. 1700-kkunniilli Europami tunngavissiat eqarneruleriartorput, malittarisassianik sulisaatsinillu kulturimut,

innuttaaqatigiinnut politikkimullu tunngasunik immikkoortinneqaleriartorlutik. Tamatuma kinguneranik nunani killerni politikki aallaavigalugu piffissamik sumiiffinnillu nassuiaariaatsit nutaat pilerput. Taamaalillutillu ilisimasat ilaat ilaannakunngorpullusooq puiugaalluinnarlutilluunniit, tamannalu inuit ilisimasaqarnikkut oqaluttuarisaaneranni paasissutissiinissamik ilisimasanillu siaruarterinissamik amerlanerpaajusunit anguniagarineqartumut naapertuutinngilaq (Burke, 2010).

Ilisimatusartoq Maoriusoq Linda Tuhiwai Smith (2006) isummanik imminnut ataqtigiissunik oqaluttuarisaanermik ilisimasanik aallerfissatut tamatigoortuosorinartutut ilusiliisimasunik qulingiluanik allaatiginnippoq. Oqaluttuarisaanermi pisimasutut ilisimasat qanoq pisoqarsimasinnaanera takorloorlugu pisimasunik tulleriaariffupput, inuit pisimasullu aalajangersimasut qitiutinneqarlutik. Qanga pisimasunik ilisimannariaaseq tamanna suleriaatsimut 'ajoqutaanngitsumut' inuit taakkua inuusimanerannut pisimasullu taakkua pisimanerannut uppernarsaatiniq 'sinneruttunik' qanga pisimanerat naapertorlugu tulleriaarilluni katersuiffiusumut ilaavoq (Smith, 2006, pp. 30–31). Burke (2002) nassuiaavoq qulinik tunngaviusunik najoqqutassalimmik assingusumik aaqqissuussaqartoq nunat killiit oqaluttuarisaanermik misissueqjissaariaasiannik ilusiliisimasumik. Taakkunani ilaatigut pingaartinneqarput pisimasut, siumukarnerit ineriartornerillu qanga pisimanerat naapertorlugu tulleriaarinissaq (piffissamik aqutsineq) kinaassusersiunnginnissamillu anguniagaqarnissaq (misigissuseqannginneq pigiliutiinnakkanillu isumaqarneq). Aamma taakkunani 'nunat killiit' eqqarsartaasiat pingaarnertinneqarpoq inunnik nunanik sumiiffinnilluunniit immikkoortitsiffiusartoq (nunat assingi, nunap sumiissusaa). Paasinnittaatsit taakkua nunani killerni eqqarsartaatsinut sunniuteqarsimanerat erseqqeqaaq. Assersuutigalugu oqaluttuarisaanermik suliaqariaatsini suaassuseq suaassutsinullu attuumassuteqartut nunasiaateqarnermi eqqarsartaaseq naapertorlugu nassuiarneqartarput, isummat aalajangersimaqqissaartut nunap inuusa kulturiinut atanerarlugit (Jessen Williamson, 2011; Lugones, 2008). Eqqarsartaatsit killiliinerusut taakku paasinnittaatsinik, soorlu suut uppernarsaatitut akuersarneqarsinnaanerannik suullu oqaluttuarisaanermi pingaaruteqarnerannik paasinnittaatsinik, allannguisarputtaa. Taakkua kingunerattut isiginnittaaserineqalersut pissutaallutik qanga pisimasunik *ilinniarfiginninniartilluni* nunasiaataanermik aallaavilimmik ataqtigiissunik ilisimasaqalernissaq avaqqukkuminaallivoq (Sriprakash et al., 2020).

Nunasiaataanerup nalaani nunap inuii nunat killiit oqaluttuarisaanermut isiginnittaasiannut akiuussimagaluarlutik taamatut isiginnittaaseqartoqarneranut pissutaaqataapput. 'Oqaluttuassartatta' allanit oqaluttuarineqarnissaat amerlanertigut

akuerisarsimavarput kingornalu ingerlateqqinneqarneranni avataaniillusoq isiginnittunnguinnarsimalluta. Tamanna atuartitsinermit akuulluinnarpoq. Atuartitsinermit najoqqutassat najoqqutassanilu taakkunani ilisimasanut isiginnittaaserineqartut aqputigalugit ilinniarfiit siusissukkulli silarsuarmik nunallu inuiisa silarsuarmi inissisimaffiannik nassuiaaqippullusoq. (Smith, 2006, p. 33)

Nunat killiit oqaluttuarisaanermik misissueqqissaariaasiat, Burkep Smithillu allaatiginninnerattut, isummanik ataqatigiissunik aalajangersimaqqissaartunik tunngaveqarpoq qangalu pisimasut pillugit ilisimasanik ilanngussiviuneq ajorluni. Tunngavissani taakkunani sulisaatsit oqaluttuarisaanermik qangalu pisimasunik assigiinngitsunik paasinnittaaseqarnermit akuersaanngiffiusut taakkuninnga akuersaarnissaminngarnit pingaarnerutinneqarput. Sulisaatsit taakku qaammarsarusussutsimit siumukartitserusussutsimillu pilersinneqartut maanna qanga pisimasut pillugit ilisimasinnaasatsinnik killiliipput – taamalu paasisimasaqanngissuseq atuutilerluni.

Peqatigiilluni atorunnaariartortitsineq: Issittumi oqaluttuarisaanermik paasinnittaatsinik misissueqqissaariaatsinillu misissuineq

inuuneq tassaavorlusooq imaq ineriartorfjuarlunilu siuariartorfjuartoq, naggueqatigiit inuit alapernaajummerlutillu piginnittaatanissartik noqqaassutigisariaqartussaanngikkaluarpaat. (Rasmussen, 2002, p. 90)

Nunat killiit Issittumi ilinniartitsinerat naggueqatigiit inuit ilisimasaannut silarsuarmioqataanerannullu ajortumik sunniteqarsimavoq. Ilisimasat naalagaaffiup ilinniartitsineratigut aqunneqarlutillu paasiortorneqarsinnaapput, ilisimasat tunngavigalugit “politikkikkut aningaasaqarnermik” pilersitsilluni. Nunap inuii pillugit ilisimasat nunat killiit isiginnittaasiat aqputigalugu katersorneqarlutillu immikkoortinneqarlutillu saqqummiunneqarput, nunap inuiisa ilisimasaat naleqartitaallu pillugit paasisimasaqannginneq atuuttuurtussanngortinneqarluni. (Graugaard, 2016; Jessen Williamson, 2006; Öhman, 2017; Smith, 2006). Taamaalilluni nunap inuiisa ilisimatusarfigisaannik teknologiiannillu atonerluisoqartarpoq nunasiaataajunnaarsaanissamut aningaasaliissuteqartoqannguarnani.

Inuiaassutsikkut atukkat quianaannarput: siullermik,
nammineq inuunitsigut ersersipparput Europamiut imminnut
isiginnittaasiannut avataanit tapersiissutigineqartussatut
pisariaqartinneqarluta; aappaatigulli imminut
isiginnittaaserineqartoq tamannarpiaq pissutigalugu Europamiutut
nuimatiginngilagut, alianaannartumillu naammaqutitut
eqqaasitsissutitullu inissisimajuartariaqarluta ... (Arke, 2006, p. 3)

Misissueqqissaarnermi matuma qulaaniittumi misissuivigineqarpoq
ilisimatusartut ilinniarfeqarfyllu paasisimasaqanngissutsimik nunat killiit
oqaluttuarisaanermik misissueqqissaariaasiannit atajuartinneqartumik
apeqqusiisinaallutillu ajugaaffiginnissinnaanersut. Ilisimatusartut nunaqavissut
erseqqissaapput nunap inuiisa ilisimasaannik atuinermi nunasiaataanermilu
aaqqissuussanik unammilliinermi ilinniartitsisut suliniuteqartuusut.
Taamaattumik ajornartorsiutinik uparuartuinnarata oqaluttuarisaaneq pillugu
ilinniartitsinermik qanoq allannguisinnaanerluta eqqarsaatigisariaqarparput.
Nunasiaataanermi eqqarsartaatsip apeqquserneratigut nunani killerni
inuiaqatigiit nutaaliat eqqarsartaasiat pingaarnertut inissisimajunnaarsillugu
atorunnaarsikkiartorsinnaavarput.

Innutaaqatigiit nunaqavissut eqqaamasaat immikkuullarissuseqartuupput
nunat killiit oqaluttuarisaanermik misissueqqissaarneranni
paatsoorneqarlutilluunniit akueriumaneqarneq ajortut. Paatsoorneqarlutillu
akueriumaneqarneq ajortunut taakkununnga ilaapput piffissamik
kaaviiartutut isiginninneq najukkamilu avatangiisinut pinngortitanullu
inuunngitsunut ataqatigiissuseqarnissap pingaaruteqassusia.
Taakkununngalu ilaapput inuuffigisami avatangiisinik piffissamillu
qitiutitsineq, aamma nunasiaataanermut akiuunneq nunaqavissullu
ilisimasaannik nungusaaneq. Qanoq siuariartortoqarnissaanik isummat
assigiinngisitaartarnerat allanngorujussuarnerillu nunani killerniittunut
nunallu inuiinut atatillugu oqaluttuarisaanermi piffissap ingerlanerani
pisarsimapput. Tamakku ajornartorsiutitut isigineqaraangata nunap inuiisa
oqaluttuarisaanermik misissueqqissaariaasiat nunat killiit isiginnittaasiat
atorlugu isigineqarsimasarpoq, oqaluttuarisaanermik misissueqqissaariaatsip
immini assigiinngisitsiviunera soqutiginagu. Tamakkua tamarmik imminnut
atassuteqarnerannik paasinnikkaanni pissutsinut piviusunut, ilaatigut nunat
killiit eqqarsartaasiata oqaluttuarisaanerannut isiginnittaatsinut assigiinngitsunut,
ataatsimut isiginnilluni sulianillu tapertariissitsilluni pullaveqartoqarsinnaavoq.

Inerniliineq

Allaaserisami matumani Issittumi inuit qanga pisimasut pillugit eqqaamasaat paasinnittaasiilu misissuivigineqarput. Allaaserisami oqaluttuarisaaneq sammisamut siammasinnerusumut oqaluttuarisaanermik paasinnittaatsimut (memory culture) ilaasutut isigineqarpoq. Eqqarsartaatsit taakku nunasiaatitut oqaluttuarisaanermut sunnigaasimapput, tamannalu soqutiginninnginnermik, naligiinngissutsimik akiuuttoqarsimaneranillu paasissutissanik nungusaasoqarsimaneranik kinguneqarpoq. Allaaserisami naggueqatigiit inuit kinaassusiannik ilusiliiniarnermi Inuit Traditional Knowledge, Institutions, and Technologiesip (Inuit Qaujimajatuqangit imaluunniit IQ-tut ilisimaneqartup) pingaaruteqassusia erseqqissarneqarpoq. IQ-mi kulturikkut inissisimaffik aalajangersimasoq aallaavigalugu eqqaamasalikkersaarnissaq iliuuseqarnissarlu pingaartinneqarput, naggueqatigiillu inuit akiuuffissaattut kinaassutsiminnillu illersuiffissaattut naatsorsuusaaavoq. Ilisimatusartut nunaqavissut ilinniartitserisigut takusinnaavarput oqaluttuarisaaneq pillugu ilisimasaqariaatsinik eqqarsartaatsinillu atuuttunik apeqqusiillunilu allannguiniarnermi oqaluttuarisaaneq pillugu ilinniartitseriaaseq qanoq pingaaruteqartigisoq. Erseqqissarneqarportaaq oqaluttuarisaaneq pillugu ilinniartitsineq atorlugu nunaqavissut akornanni ilinniartinnilu naapertuilluassutsimik qanoq siuarsaasoqarsinnaanera kulturikkullu paasinnittaatsip qanoq atuutilerseqqinneqarsinnaanera ilisimatusarfigineqarnerusariaqartut.

Tassa, imaangilaq nunap inuusa ilisimasaat nunanilu killerni ilisimasat eqqarsartaatsillu ataatsimoortinneqarsinnaanngilluinnartut. Kattutitinneqarsinnaapput sunneqatigiissinneqarsinnaallutillu taamalu allanngoriartortuarsinnaallutik. Taamatuttaaq nunani killerni oqaluttuarisaaneq pillugu eqqarsartaatsit amigarnatillu paasisimasaqanngissutsimik tunngaveqanngillat. Oqaluttuarisaaneq pillugu ilinniartitsisut ilisimatusartut nunaqavissut ilisimatuutut misissugaannik atuisarnerminnik iluaqutiginnissinnaapput taamaalillutillu pullavinnik assigiinngitsunik ammaffiginninnissamik siuarsaasinnaallutik aammattaarlu inuit, uumasut pinngortitarsuarmilu avatangiisit ataqatigiissusiannik misissuinissamut ileqqussatigut akisussaaffimmik erseqqissaasinnaallutik. Taamaaliormikkut paasinnittaatsinik atugaanerusunik apeqqusiisinnaapput oqaluttuarisaanermullu oqaluttuarisaanerlu pillugu ilinniartitsinermut pullavimmik peqataatitsiffiunerusumik ataatsimullu isiginniffiusumik pilersitsisinnaallutik.

Atuakkat atorsimasat najoqqutarisimasallu allattorsimaffiat

- Arke, Pia. (2006). Ethno-Aesthetics. In *Rethinking nordic colonialism: A postcolonial exhibition project in five acts*. <https://www.rethinking-nordic-colonialism.org/files/index.htm>; <https://piaarke.com/rcn>
- Berthelsen, Juno. (2020). *The plight of Arctic epistemologies: Power configurations and epistemological perplexities and struggles in Greenlandic coloniality* [Unpublished masters thesis]. University of Copenhagen.
- Bianco, Nauja. (2019). Colonial heritage and the inferiority complex. Foreword: From victim to victor. In N. Sellheim, Y. V. Zaika, I. Kellman. (Eds.). *Arctic triumph: Northern innovation and persistence*. Springer.
- Burke, P. (2002). Western historical thinking in a global perspective – 10 theses. In J. Rüsen (Ed.). *Western historical thinking: an intercultural debate* (pp. 15–30). Berghahn Books.
- Burke, P. (2010). Loss and gain: The social history of knowledge, 1750–2000 *Theory, culture and society*. <https://www.theoryculturesociety.org/blog/peter-burke-on-the-social-history-of-knowledge-1750-2000>
- Cambridge University Press. (2022). *Habit*. Cambridge Dictionary. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/habit>
- Chapman, A. (Ed.), (2021). *Knowing history in schools: Powerful knowledge and the powers of knowledge*. UCL Press.
- Cutrara, Samantha A. (2018). The settler grammar of Canadian history curriculum: Why historical thinking is unable to respond to the TRC's Calls to Action. *Canadian Journal of Education/Revue canadienne de l'éducation*, 41(1), 250–275. <https://journals.sfu.ca/cje/index.php/cje-rce/article/view/3156>
- Egede Dahl, Parnuna, P., Tejsner, P. (2021). Review and mapping of Indigenous Knowledge concepts in the Arctic. In T. Koivurova, E. G. Broderstad, D. Cambou, D. Dorrough, & F. Stammler, F. (Eds.). *Routledge handbook of Indigenous peoples in the Arctic* (pp. 233–248). Routledge.
- Egede Lynge, Aviaja. (2006). The best colony in the world. In *Rethinking Nordic colonialism: A postcolonial exhibition project in 5 acts*. <https://www.rethinking-nordic-colonialism.org/files/pdf/ACT2/ESSAYS/Lynge.pdf>
- Egede Lynge, Aviaja. (2011). Mental decolonisation in Greenland. *Inter-Nord*, 21 (July 2011), 273–276.
- Fjellheim, Eva Maria. (2020). Through our stories we resist: Decolonial perspectives on South Sami history, indigeneity and rights. In A. Breidlid, & R. Krøvel. (Eds.). *Indigenous Knowledges and the sustainable development agenda*. Routledge, Taylor & Francis Group.
- Guha, R., & Spivak, G. C. (1988). *Selected subaltern studies*. Oxford University Press.
- Graugaard, Naja Dyrendom. (2016). Uanga ("I"): Journey of raven and the revival of the spirit of whale. *KULT - Postkolonial Temaserie*. <http://postkolonial.dk/kult-14-new-narratives-of-the-postcolonial-arctic/>

- Jessen Williamson, Karla. (2011). *Inherit my heaven: Kalaallit gender relations*. Government of Greenland.
- Kleist, Mari. (2021). The fifth Thule expedition and its Indigenous participants who made it possible. *Alaska Journal of Anthropology*, 19, 1 & 2, 37–55.
- Kleist, Mari, Walls, M., Sadorana, Genoveva, Simigaq, Otto, & Peary, Aleqatsiaq (2023). Inughuit Nipaaq: The future of partnership practices in Avanersuaq. *Études Inuit Studies*, 46(2), 17–34. <https://doi.org/10.7202/1106902ar>
- Kuokkanen, Rauna. (2008). What is hospitality in the academy? Epistemic ignorance and the (im)possible gift. *Review of Education, Pedagogy, and Cultural Studies*, 30(1), 60–82. <https://doi.org/10.1080/10714410701821297>
- Lennert, Mitdlarak., & Brincker, B. (2019). Building a nation in the class room – Exploring education policy in post-colonial Greenland. In Beaton, M.C., Hirshberg, D. B., Maxwell, G. R., Spratt, J. (Eds.). *Including the North: Comparative studies of inclusion policies in the circumpolar north* (pp. 43–55). Arctic Council Secretariat, Sustainable Development Working Group (SDWG).
- Lennert Jensen, Laura, Vold, Vivi, Chahine, A. (2022). Co-creating pluriversal worlds: Reflections on the virtual exhibition decolonial movements in Kalaallit Nunaat (Greenland). *KULT 17 - Greenland - 301 Years Later*, 1–28. <http://postkolonial.dk/wp-content/uploads/2022/06/6-Jensen-Chahine-and-Vold.pdf>
- Lugones, Maria. (2008). The coloniality of gender. *Worlds & Knowledges Otherwise*, 2 (Spring), 1–17. https://globalstudies.trinity.duke.edu/wp-content/themes/cgsh/materials/WKO/v2d2_Lugones.pdf
- Lyberth, Naussunguaq, & Wyatt, T. R. (2011). Addressing systemic oppression in Greenland's preschools: The adaptation of a coaching model, equity & excellence in education, 44 (2), 221–232. <https://doi.org/10.1080/10665684.2011.558421>
- McKenna, Tarquam, Moodie, Donna, & Onesta, Pat. (Eds.). (2021). *Indigenous knowledges: privileging our voices*. Brill Sense.
- Nordgren, K. (2019). Boundaries of historical consciousness: A Western cultural achievement or an anthropological universal? *Journal of Curriculum Studies*, 51(6), 779–797. <https://doi.org/10.1080/00220272.2019.1652938>
- Olsen, Karl Kristian, & Tharp, R.G. (2013). Indigenous education in Greenland. Effective pedagogy and the struggles of decolonization. In Craven, Rhonda, Bodkin-Andrews, Gawaian, Mooney, Janet (Eds.) *Indigenous peoples*. Information Age Publishing.
- Öhman, May-Britt. (2017). Kolonisationen, rasismen och intergenerationella trauman: Analys, reflektioner och förslag utifrån ett skriande behov av samiskLEDD forskning och undervisning. In May-Britt Öhman, Cecilia Hedlund, & Gunilla Larsson (Eds.) 2017. *Uppsala mitt i Sápmi – Sábmme – Saepmie II. En supradisciplinär antologi härrörande från vårsymposium organiserat av Uppsam – Föreningen för samiskrelaterad forskning i Uppsala, Uppsala universitet, 28–29 april 2014*. Uppsam:s skriftserie 2. Uppsam – föreningen för samiskrelaterad forskning i Uppsala, Uppsala. 99–113.

- Petersen, Robert. (1978). *A Greenlandic problem of lack of intermediate persons*. Unpublished paper (not for publication) presented at the Indigenous Anthropology in Non-Western Countries Symposium No. 78, Burg Wartenstein. Wenner-Gren Foundation for Anthropological Research.
- Rasmussen, D. (2002). Quallunology: A pedagogy for the oppressor. *Canadian Journal of Native Education*, 25(2), 105–116. <https://ojs.library.ubc.ca/index.php/CJNE/article/view/196962>
- Reimer Olsen, Aviaq. (2021). *En antropologisk undersøgelse af kulturmøder mellem danske gymnasielærere og de grønlandske elever*. Unpublished Masters Thesis. Ilisimatusarfik – Grønlands Universitet. <https://uni.gl/media/6816099/speciale-aviaq-reimer-olsen.pdf>
- Reeploeg, S. (2021). Gendering Arctic memory: Understanding the legacy of Josephine Diebitsch-Peary. *Memory Studies*, 14(5), 1061–1080. <https://doi.org/10.1177/1750698021102432>
- Ricoeur, P. (2010). *Memory, History, forgetting* (Blamey, K., & Pellauer D. Trans.). The University of Chicago Press.
- Segato, Rita L. (2022). *The critique of coloniality: Eight essays* (McGlazer, R. Trans.). Routledge.
- Smith, Linda Tuhiwai. (2006). *Decolonising methodologies: Research and Indigenous peoples*. Zed Books Ltd, University of Otago Press.
- Sriprakash, Arathi, Nally, D., Myers, K., & Pinto, P. R. (2020). *Learning with the past: Racism, education and reparative futures*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374045.locale=en>
- Steeves, Paulette F. C. (2021). *The Indigenous paleolithic of the western hemisphere*. University of Nebraska Press.
- Subramaniam, Banu, Foster, Laura, Harding, Sandra, Roy, Deboleena, & TallBear, Kim. (2016). Feminism, postcolonialism, and technoscience. In U. Felt, R. Fouché, C. Miller, & L. Smith-Doerr (Eds.), *The Handbook on Science and Technology Studies* (pp. 407–433). MIT Press.
- Tester, Frank J., & Irniq, Peter. (2008). Inuit Qaujimagatuqangit: Social history, politics and the practice of resistance. *Arctic* 61, 48–61. <https://doi.org/10.14430/arctic101>
- Vold, Vivi. (2021a). *Belysning af muligheder og udfordringer i krydsfeltet mellem forskning om Grønland og det grønlandske samfund – refleksion og analyse af det visuelle materiale From where we view the world* [Unpublished Master's thesis, University of Greenland]. <https://da.uni.gl/media/r1khah1j/vivi-vold.pdf>
- Vold, Vivi. (2021b). From where we view the world [Video]. Produced as part of the Masters Thesis: *Belysning af muligheder og udfordringer i krydsfeltet mellem forskning om Grønland og det grønlandske samfund*. [Unpublished Master's thesis, University of Greenland]. <https://vimeo.com/546443892>